TÜRKİYE'DE PEK UYGULANMAYAN YABANCI DİL ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ ÜZERİNE

Yrd.Doç.Dr.Tah¡r Balcı

Yabancıdil öğretim¡ geliş¡güzel yürütülemez. Verimli olab¡lmes¡ ¡ç¡n belli b¡r plana, müfredata gerek vardır. Bu müfredatın en önemlı bölümü yabancıdil dersinde uygulanan yöntemdir.
Günümüze kadar b¡rb¡rinden çok farklı yöntemler geliştirilmiştir. Her yen¡ yöntem, kend¡sinden öncek¡nin ya da öncekilerin eks¡kl¡klerin¡ kapatmak ve yabancıdil öğrenim/ öğretim sürec¡n¡ en verimli duruma getirmek düşüncesiyle ortaya çıkar-Ama sonunda görürüz ki, böyle bir düşünceyle çıkan yöntem(ler)¡n de eks¡klikleri vardır·
Bunun yanında, yöntemin bel¡rlenmesinde yabancıd¡I¡ öğrenmedeki amaç çok önemlidir, hatta en bel¡rley¡c¡ etmendir. Örneğin ortaöğretimde her dört becerinin (duyduğunu anlama, konuşma, okuduğunu anlama, yazma) aynı ağırlıkta kazandınlması gerekirken veya amaçlanırken, yetişk¡n eğ¡tim¡nde durum farklıdlr. Çünkü yetişk¡nler yabancıdili mesleklerine yönel¡k olarak öğrenmek ister. B¡r işadamı, çıktığı ¡ş gezis¡nde yardımcı olması ç¡n yabancıd¡l öğreniyorsa, kend¡si için konuşma becerisi en önemlı¡d¡r.Doçentl¡k Dil Sınavına hazır¡anan b¡r yardımcı doçent veya Kamu Personel¡ D¡l Sınavına hazırlanan bir memur ç¡n ise konuşma en sonda yer a\\r, Çünkü bu sınav dilb¡lgis¡ni, çev¡ri yeteneğ¡n¡ ve okuduğunu anlamayı ölçmeye yöneliktir. Dolayısıyla b¡rçoğumuz, bu sınavı kazanıp da tek tümce bile konuşamayan k¡ş¡lere tanık olmuşuzdur.
B¡z burada şimd¡ye kadar sözü çok edilen çeviri-d¡lb¡lg¡si yöntemi, dolaysız yöntem, kulak-dil yöntemi, görsel-duysal yöntem, ¡let¡şimsel yöntem ya da anlıksal yöntem üzer¡nde durmayacağız. Türkiye'de adı b¡le çok az duyulan dört yöntemi tanıtmaya çalışacağız,
1. Tam Fiz¡ksel Tepki Yöntemi (The Total Phys¡cal Response Method)
James Asher, anlamın çoğu zaman hareketle d¡le get¡rilebileğ¡ varsayımından yola çıkarak bu yöntem¡geliştirmiştir. Yabancıdil öğretìmi, beynin sağ bölümünden yönlend¡r¡len sözsüz davranışlardan hareket etmelidir. Başlangıçta öğrenc¡ler yalnızca d¡nler, hiçb¡r şey söylemezler, Çünkü "konuşma"dan önce, "duyduğunu anlama" önemlidir.
2
Öğrenc¡lere yabancıd¡li anadiller¡ni öğrend¡kleri g¡bi öğretmek gerekir. Çocuk nasıl başlangıçta konuşmaz, çevres¡nde konuşulanları duyuyorsa veya dinliyorsa,yabancıdil dersi de konuşma ¡le değ¡l, dinlemeyle başlamalıdır.
Bu yöntem¡n en önemlı amacı, ¡let¡şim yoluyla öğrenciler¡ güdülemek,eğlendirirken öğretmek ya da öğretìrken eğlendirmektir, Öğrenc¡ler sürekli hareket ettikleri ç¡n stresten uzak olurlar
Öğretmen, çeş¡tlì beden hareketler¡yle anlamın oluşumunu destekler, Öğrenciler de bedenler¡ni hareket ettirerek "anlam"ı kalıcı yapar·
Bu yöntem¡n uygulanışında genellikle em¡r k¡pi kullanılır. Öğrenci evvela ver¡len emirleri yerine get¡rmesini öğren¡r, sonra benzer tümceleri günlük alet¡şimde ve sınıfta kullanmaya başlar.Bell¡ kalıplardan ve ezberc¡likten kaçınmak ¡çin, öğretmen ver¡len emirler¡n sırasını sürekl¡ değişt¡rir. Emirler, otorite kurmaya yönelik değ¡l, dilin en doğal kullanılış b¡ç¡m¡n¡ ortaya koydukları ¡ç¡n tercih edilir
Başlangıç aşamasında derste anadil¡ kullanılır, sonraları g¡derek ,azaltılır. Anlam, hareketlerle güçlendirilir. Öğretmen ve öğrenc¡ yen¡liklere açık ve esnekolmalıdır. Hatalara karşı çok hoşgörülü olunmalı, ayrıntılar üzerinde fazla durulmamalıdır. Sadece anlamı bozan

yanlışlıklar düzeltilir
Değerlend¡rmede, öğrenc¡ söylenenleri anlayab¡ldiğ¡, yapabildiği ve yaratıcı olabildiği oranda başarılı sayılır.
2. Işb¡rl¡ğ¡ Yõntemi (Commun¡ty Language Learn¡ng)
D¡ğer birçok yöntemde olduğu g¡bì bu yöntemde de yabancıdil¡n iletiş¡msel işlevinin öğret¡lmesi amaçlanır. Öğrenciler¡n kend¡ öğrenme b¡ç¡mler¡n¡ keşfetmeleri ve bu yönde sorumluluk duymaları istenir. ¡şte bunlar, savunmacı olmayan bir tutumla sağlanmaya çalışılır. Savunmacı olmayan eğitim, ancak öğret-menle öğrenc¡ arasında üst - alt il¡şkis¡ yerine eşdeğer,ar-kadaşça b¡r ¡lişkinin oluşturu¡masıyla sağlanır, Her öğrenci "tam", eks¡ks¡z b¡r insan olarak görülür; diğerlerinden ne üstün ne de aşağı yanı varà\r, ¡şte bundan dolayı öğrenci-öğretmen ve öğrenci-öğrenci ¡l¡şkis¡ çok önemlidir.
Öğretmen¡n en önde gelen görev¡ danışmanlıktır. Ama bu, öğret- menin öğretme görevi olmadığı anlamına gelmez, Her şeyden önce öğretmen¡n görevi öğrenc¡ler iç¡n uygun öğrenme durumları bulmak ve onların öğrenme süreçlerin¡ ^6816^161116^11-. Öğrønc¡ başlangıçta bağımlıdır, ama zamanla "danışmanından" bağımsız olmayı öğrenir,
3
Öğrenc¡ler arasındaki i¡¡şki canlı ve sam¡m¡ olmalıdır. Böylece öğrenmey¡ engelleyici duygular ve durgunluk ortadan kalkar Öğrenc¡Ier öğretmenden olduğu kadar birbirler¡nden de yen¡ şeyleröğrenebilir. Rekabet değil, ¡şbirliğ¡ vardır, Bütün bunlardan anlaşıldığına göre, bu yöntemde dersler ne salt öğrenc¡ merkezlìdir, ne de öğretmen merkezlidir; yani öğrenci-öğretmen merkezlidir.
Bu yöntemin uygulanışı kısaca şöyledir: Konu önce öğrenc¡ler arasında anad¡lde tartışılır.Sonra öğretmen öğrenc¡ler¡n sırayla kurdukları tümceler¡ b¡rer b¡rer ve parça parça yabancıdile çev¡^ir. Daha sonra da bunlar tahtaya alt alta yazılır, Tahtaya yazılanlardan yola çıkarak öğrenciler yen¡ tümceler oluşturur·
Bu yöntemin uygulanması altı etmene bağlıdır:
1) Özgüven; öğrenci kendine güvenmelidir.
2) Atılganlık; öğrenc¡ akt¡folmalı, duygu ve düşünceler¡ne fırsat tanınmalıdır.
3) D¡kkat; öğrenc¡ler dikkatlerini sınıfta ¡şlenmekte olan tek bir konuya yöneltmelidir.
4) Öğrenci yabancıdil hakkında düşünce/varsayım yürütmelidir.
5) Öğren¡len şey kalıcı kılınmalıdır.
6) Yabancıdil¡n ögeler¡ birb¡r¡nden ayırdedileb¡lmel¡dir.
Bu yöntemin vazgeç¡lmez bir yanı da anadildir. Anad¡li kullanılarak, anlamsal açıdan kapalı kalan yerler açıklık kazanır, En önem¡ becer¡ler duyduğunu anlama ve konuşmadır. ¡kinc¡ planda dilb¡lg¡s¡, söyleyiş ve sözcük bilgisi gelir.
Değerlendirme ìçin öğrencilerin birşey yazması ¡stenir, ya da sorulara sözlü yanıtlar vermeler¡ beklenir. İler¡k¡ aşamalarda öğrencilere kendi kendilerini değerlendirmeler¡ öğretilir.
Bu yöntemin tekn¡k bakımdan uygulanması ¡çin b¡r teyp gereklidir· Öğrenc¡lerin, anadilleriyle söyledikleri tümceler teype alınır ve böylece yabancıd¡l tümces¡ iç¡n bir model oluşturulmuş olur. Bu tümcenin çevir¡si tahtaya yazılır·
3. Aşılama (Telk¡n) Yöntem¡ (Suggestopedia)
Bu yöntemin her bakımdan d¡ğer yöntemlerden farklı olduğunu söyleyebiliriz. Kurucusu Georgì Lozanov, yabancıd¡l öğrenmenin sanıldığı kadar zor olmadığı;
başarısızlığın neden¡nin genell¡kle psikoloj¡k etmenler olduğu görüşünden hareket ederek bu yöntemi oluşturmuştur. Lozanov'a göre b¡z çoğu zaman bir şey¡ yapamıyacağımızdan, yetenekler¡m¡zin sınırlı olduğundan korkarız. ¡şte bu korkudan dolayı sah¡p olduğumuz z¡h¡nsel gücün tümünden yararlanamıyoruz;
yararlanab¡lmek için, önündeki tüm engeller¡ kaldırmak gerek¡r (1).
Bu yöntemin örneğ¡n Türk¡ye'deki Almanca dersinde uygulanışı şöyle olabil¡r:
Öğretmen sınıfa girip öğrenc¡ler¡ Türkçe selamlar· Bugün ilginç b¡r yöntem uygulayacağını

belirterek, kendinden em¡n b¡r tavırla "Öğrenmeye çalışman ıza gerek yok; öğrenme doğal olarak kend¡l¡ğ¡nden olacak" der, Öğrenc¡lerin geriye yaslanmalarını, der¡n bir nefes alıp rahatlamalarını fısıldar, Gözler¡ni kapayarak Almanya'ya hayal¡ bir gezint¡ yapmalannı söyler. Kendisi onların rehberidir. Daha sonra gözler açılır: Almancaya hoş geldiniz. Hepsi takma adlar alıp yeni kişiliklere bürünür. Öğrenc¡lere üzerinde Almanca erkek ve kız adları yazılı bir poster gösteril¡r, her öğrenci kendisi için bir ad seçer· Bu yeni adlarla kurmaca b¡r kiş¡lik ve yaşam öyküsü oluşturmaları 1316^. Öğrenciler yen¡ adlannı taşıyabilmek ¡çin birer de meslek seçerler. Öğretmen her öğrenciye takma adıyla h¡tap eder, yeni mesleği ile ilg¡li bazı sorular sorar, "evet" ya da "hayır" diye yanıtlar alır· Sonra küçük bir tanışma d¡yalogu öğretilip öğrenciler¡n b¡rbiriyle tanışması 1516^1-. Sonrak¡ aşamada öğrenc¡lere Almanca - Türkçe bir d¡yalog dağıtılır. Kenarda bazı dilb¡lg¡s¡ açıklamaları da vardır· Öğretmen d¡yalogu kısmen Türkçe kısmen Almanca kabaca anlatır, sonra okur; öğrenc¡ler dinler. Öğrencilerin metni bir daha gözden geçirmeleri için yeteri kadar zaman tanınır. Ş¡mdi ara verilir ve rahatlamaları için Mozart'ın bir konçertosu çalınır. Bir iki dakika sonra öğretmen müzikle birlikte metni okumaya başlar; sesi müzikle birlikte alçalıp ^1^36111". Metni b¡r daha okur, öğrenc¡ler gözler¡ kapalı halde dinler· Met¡n normal b¡r sesle gene okunur, Öğretmen bu arada y¡ne dinlendiric¡ b¡r klasik müzik kaseti koymuştur. Böylece seans biter, Öğrencilere ev ödevi verilmez; ama isterlerse diyalogu yatmadan önce ve sabah kalktıktan sonra b¡rer kez okuyab¡lir.

Bu yönteme göre sınıf ortamı ve düzeni de çok farklıdır: Loş b¡r ışık, müz¡k ve rahat sandalyeler. Herkes ¡sted¡ğ¡ gibi oturabilir. Öğretmen yabancıd¡lin çok kolay ve zevkli olduğu nu başta belirtir. Böylece öğrenci içindek¡ korkuyu atar ve z¡hinsel kapas¡tesini tam olarak kullanab¡lir (2).

Ayrıca dilbilg¡si anlatılmaz· Duvarlara asılı posterlerin üzer¡ndeki açıklamaları öğrenci ister istemez görür ve dolaylı olarak öğrenir.

Öğretmen ¡nandırıcı ve yumuşak olmalıdır. Böylece öğrenci öğretmenine güven¡r, saygı duyar, verileni daha iyi kavrar·

Zaten bu yöntem¡n uygulanab¡lirl¡ğ¡nin temel koşulu öğretmene guvenmek ve saygı duymaktır (3).

Öğrenc¡ler yenì kişìl¡kler/adlar alarak çek¡ngenlikler¡ni üzerlerinden atar. Ayrıca d¡yaloglardaki karakterleri dramatize ederek hayal güçlerini artırır.Güzel sanatlar

bilinçaltına daha kolay ulaştığı ¡çin şarkı, dans, t¡yatro, resim, oyun gibi hem rahatlatıcı, hem eğlend¡ric¡ hem de öğretic¡ etkinliklerden mutlaka yararlanılmalıdır. Bu etkinl¡kler ilgiyi d¡lb¡lgis¡nden çok d¡l kullanımına yöneltir.

Diyaloglar akşam yatmadan önce ve sabah kalktıktan sonra okunmalıdır. Çünkü bu anda bil¡nç ile b¡l¡nçaltı arasındak¡ sınır çok belirsizd¡r, gizlì yeteneklerin ortaya çıkması için en elverişlì zamandır.

Yanlışlık yapmak önemli değild¡r; önemlì olan dil¡ kullanmaktır. Öğretmen şu bu yanlış demeden yapılan yanlışları doğru tümceler kurarak düzeltir. Düzeltmenin yapılan yanlıştan hemen sonra yapılması şart değildir. Çünkü ikide bir öğrencin¡n konuşmasını kes¡p yanlışını düzeltmek, öğrenc¡de b¡lmediği ve yeteneksiz olduğu duygusunu uyandırır, onu çek¡ngen yapar;kabuğuna çek¡lir, derse katılmak istemez ve böylece ders amacına ulaşamaz,

4. Sessizl¡k Yöntemi (The S¡lent Way)

"Öğrenme", "öğretme"den önce gel¡r demes¡ ve insan belleğ¡n¡, "anlama"yı temel ilke yapması bakımından anlıksal yöntemi çağrıştıran bu yöntemin kurucusu Caleb Gattengo'dur. Bu yönteme sessizl¡k yöntemi denmes¡n¡n nedeni, öğretmenin b¡r çeş¡t mühend¡s ya da teknisyen olarak görülmesi, yan¡ sürekli geri planda kalması, gerektiğinde öğrenciy¡ yönlend¡rmesi ve dersin öğrenci merkezl¡ olmasıdır. Bütün bunlar öğrenc¡ye sorumluluk bilìncini aşılar, kendine özgüveni artırır ve yaratıcı yönünü ortaya çıkarır.

Sesler, bir dil¡n temel¡ olarak kabul ed¡l¡r. Dolayısıyla söyleyişe baştan itibaren çok önem ver¡lir; sözcuk bilg¡s¡ başlangıçta sınırlıdır.
Bell¡ bie müfredat izlenmez· Öğrenme gereksemesine göre bir izlence yürütülür, Baştan beri her dört beceri işlenir. Anlam çev¡ri yoluyla değil, kavrama yoluyla öğrenilir. Ama gene de gerektiğinde anad¡l¡ devreye sokulabilir. Çünkü yabancıdil konuştuğumuzda bile anadilimizle düşünürüz.Her türlü zihinsel eylemin dayanağı anadildir·
Bu yönteme göre sınav yapılmaz. Önemli olan, öğrencinin sınıftaki etk¡nliğ¡dir, öğrendiklerini benzer doğal kullanım ortamlarına aktarabilmesid¡r. Kes¡n doğruluk aranmaz, ¡lerleme sağlanması istenir. Hatalar, öğrenme sürecin¡n en doğal ve kaçınılmaz sonucudur; ayrıca öğretmen¡ yönlendirmesi açısından da önem¡dirler (4).
Öğrenc¡ler arasında rekabet yoktur, ¡şbirl¡ğ¡ vardır.Öğrenc¡Ier öğretmenden çok birb¡rlerinden öğrenir ve öğrendiklerini öğretmeninkilerle karşılaştırılır.
Bu yöntemin uygulanışı kısaca şöyledir: B¡r levha üzer¡nde renkl¡ kartçıklar vardır ve her kartçık yabancıd¡ldeki b¡r sesi (ya da sözcüğü) karşıIamaktadır. Önce öğretmen, sonra da öğrenc¡ler ses (sözcük, tümce) oluşturmak ¡ç¡n renkl¡ kartçıklarla sesler¡ aynı anda göstererek eşleştirir. Bu yolla öğrenc¡ler tekrara gerek kalmadan sesleri birleştirir. Kartçıklar öğrencin¡n dikkatini öğretmende değ¡l, öğret¡len şeyde toplamalannı sağlar (Bkz· Larsen-Freemann 1986).
Bu yöntem öğrenc¡ merkezl¡ olması açısından son derece olumlu ve yararlıdır.Ancak öğretmen¡n fazlasıyla geri planda kalması, öğrenciyi yanlışlardan dolayı eleştirmed¡ğ¡ gib¡ - ki biz bunu olumlu buluyoruz - başarı durumunda bile övmemesi ya da ödüllendirmemes¡, anlam bozulduğunda dahi yanlışlann düzeltilmemes¡n¡ salık vermes¡ bakımından olumsuzluklar 196^6^6^1^. Ayrıca renkli kartçıklarla sesler¡n eşleştirilmesinin öğrenmeye olan katkısın abartıldığı görüşündeyiz.
Notlar
(1) Korku (stres, heyecan), öğrenmey¡ engeller. Korku anlarında vücudumuzun adrenalin ve noradrenalin salgılaması sonucu şeker ve kan basıncı yükselir;
beyn¡n değişìk bölümler¡ etk¡len¡r, ya da kaçış veya saldırı durumuna geçer, Öğrenme böylece engellenmiş olur- Bu yüzden öğrenciler okulda her türlü korkudan, stresten ve heyecandan uzak tutulmalıdır; onlara rahat bir öğrenme ortamı sunulmalıdır (Bkz, Vester 1987: 76).
(2) Kochan'a(1973) göre okullar, mevcut durumlanyla öğrenc¡ düşmanıdır; bu yüzden - Dufeu'nün de (1987) bel¡ttiğ¡ gib¡ - öğrenc¡leri yan¡ış p^ogramIamaktadır. Öğrenme ve öğretme sürec¡nden en yüksek ver¡m¡n elde edileb¡lmesi iç¡n bu yanlış programın bozulması ^61-6^11-. Bu nasıl olacak? Her açıdan öğrenc¡yi okula göre değil, okulu öğrenc¡ye göre programlayarak. Çünkü öğrenci okul ¡çin var değ¡ld¡r, okul öğrenci için vardır,
(3) Öğretmene saygı, körü körüne b¡r bağımlılık değ¡ld¡r; yalnızca yöntem¡n uygulanışının gerekt¡rd¡ğ¡ bir durumdur, Öğretmen, otorite kurma amacı taşımaz. Çünkü bu, yöntem¡n özüne aykırıdır. Öğrenc¡ öğretmen¡ne saygı duyduğu g¡bi öğretmen de öğrenciler¡ne saygı ve sevg¡ duyar·
(4) Yanlışların düzelt¡lmesi konusuna yöntemlerin bakış açısı birbir¡nden çok farklı ^6^1^. Genell¡kle bütün yöntemler, özell¡kle başlangıç aşamasında yanlışlara karşı hoşgörü¡ü olunmasını ya da düzeltmen¡n dolaylı olarak yapılmasını
önermektedir. Özellikle 19. yüzyılda hatalara karşı aşırı hoşgörülü davranılmış, hatta b¡lerek doğrunun iç¡ne yanlışlar da serp¡ştirilm¡ştir (Bkz· We¡mer 1931).
Kaynakça
Dufeu, 66^3^. "Anders Lehren, Anders Lernen oder Exotismus ¡m Fremdsprachenuntericht". Neue Lehr- und Lernformen und ihre Umsetzung ¡m Fremdsprachenunterricht für Erwachsene· J.- G.-Un¡vers¡taet. Mainz 1987. 8. 15-43.
Kochan, Detlef C· "Sprachd¡daktik und Kommun¡kat¡ve \<.ompeïer\z", Das aktu6ll6

15:6.^)6^10.1973. 8. 16-22.
Larsen-Freemann, 013113. Techn¡ques and Prìnc¡ples in Language ^6^01^11^. Oxford University Press 1986.
Vesfer, Frederic· Denken, Lernen, Vergessen- Deutscher Taschenbuch Verlag, 14.Aufl, Stuttga^t1987.
We¡mer, /-/ermann, Fehlerbehandlung und ^^N61-^6^61-11111^. 2.Aufi· Leipz¡g: J.K.Verlagsbuchhandlung 1931.

OKUYUCUNUN DİKKATİNE : Bu yazı tarayıcıdan geçirildiği için okunamayan ya da yanlış okunan sözcükler vardır. Ayrıca bazı yazıların yalnız özetleri ya da bir bölümü verilebilmiştir.

Çalışmalarımın nerede ve ne zaman yayınlandığı, yayın listesinden öğrenilebilir.